

Täysistunto

Keskiviikko 25.3.2026 klo 14.00—15.58

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 200/2025 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Eerola, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.57 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa herra puhemies! Esittelen nyt tosiaan lakivaliokunnan mietinnön, joka edellisen mietinnön tapaan on yksimielinen.

Lakivaliokunta siis pitää tätä esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä mietinnössä tarkemmin ilmenevin huomioin ja vähäisin, pienin muutosesityksin, eli kyse on siis rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisvelvollisuudesta. Tässä esityksessä nimittäin ehdotetaan, että rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisvelvollisuus siirrettäisiin nykyiseltä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta nyt oikeusministeriön hallinnonalalle. Lakivaliokunta kannattaa tätä ehdotettua muutosta, kuten jo äsken sanoinkin.

Valiokunnan mielestä nämä sovittelupalvelut ovat luonteva osa meidän oikeusjärjestelmää ja myöskin rikosten torjuntaa, ja Oikeuspalveluvirastoa voidaan pitää erittäinkin luontevana toimijana myös sovittelupalveluun kuuluvissa tehtävissä. Tämän hallinnonalan siirron voidaan myös arvioida parantavan entisestään mahdollisuuksia kehittää sovittelutoimintaa suhteessa näitten tuomioistuinten toimintaan ja tehtäviin.

Tämän esityksen valmistelussa on arvioitu sovittelupalvelun valtiollistamisen mahdollisuuksia, mutta esityksessä on kuitenkin päädytty sitten siihen, että sovittelutoiminta jatkuu toimeksiantopohjaisena, koska valtiollistaminen edellyttäisi merkittäväkin lisärahoitusta. Valiokunnalla ei ole huomauttamista ehdotettuun ratkaisuun, vaan se käy meille oikein hyvin. Tämän sovittelutoiminnan valtiollistamisen mahdollisuuksia on kuitenkin aiheellista arvioida tulevaisuudessa myöhemmin uudestaan sitten, kun tästä hallinnonalan siirrosta on saatu enemmän kokemusta.

No sitten, arvoisa herra puhemies, tämän Oikeuspalveluviraston organisaatiosta muutama sanainen huomio: Valiokunta edelleen kannattaa myös ehdotettua Oikeuspalveluviraston organisaatiomuutosta, jossa talous- ja velkaneuvonta ikään kuin eriytetään oikeusaputoimistoissa sillä tavoin, että Oikeuspalveluvirastossa on oikeusaputoimistojen ja edelleen edunvalvontatoimistojen lisäksi talous- ja velkaneuvontatoimistoja. Tämä eriyttäminen on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2026 vp

perusteltua muun muassa talous- ja velkaneuvonnan kehittämisen samoin kuin edelleen julkisia oikeusavustajia koskevien esteellisyysäännösten kannalta.

Lakivaliokunta siis lopulta ehdottaa, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen sisältyvän kakkoslakiehdotuksen, ja sitten edelleen ehdottaa, että eduskunta hyväksyy pikkaisen muutettuna hallituksen esitykseen sisältyvän ykköslakiehdotuksen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

15.01 Juha Hänninen kok: Arvoisa puhemies! Tämä esitys tuo käsittelyymme kaksi tärkeää uudistusta, jotka vahvistavat oikeusjärjestelmäämme, sen toimivuutta ja kansalaisten arjen turvallisuutta. Jatkossa rikos- ja riita-asioiden sovittelu siirtyisi sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta oikeusministeriön hallinnonalalle. Tämä tekee sovittelusta aiempaa selkeämmän ja osan rikosentorjuntaa ja oikeusprosessin kokonaisuutta. Muutos ei muuta sovittelun sisältöä, mutta se selkeyttää vastuunjakoja ja vahvistaa mahdollisuuksia kehittää toimintaa yhtenäisemmin koko maassa. Samalla myös Oikeuspalveluviraston rakennetta uudistetaan, jotta asiakkaan pääsyä palvelujen piiriin voidaan nopeuttaa ja viranomaisten työaikaa tehostaa. Nämä ovat tärkeitä uudistuksia, jotka myös lakivaliokunnassa saivat vahvaa kannatusta.

Arvoisa puhemies! Näin yksinkertaiselta kuulostava uudistus saa väistämättä pohtimaan, mitä se merkitsee kansalaistemme arjessa. Ensinnäkin sovittelun siirtyminen oikeushallinnon alle vahvistaa rikosasioiden käsittelyn eheyttä. Sovittelu nopeuttaa prosesseja sekä auttaa etenkin nuoria palaamaan oikeille raiteille ja vähentää siten rikosten uusimista. Tämä lisää koko yhteiskuntamme turvallisuutta.

Toiseksi talous- ja velkaneuvonnan siirtäminen erillisiin talous- ja velkaneuvontatoimintoihin helpottaa velkaongelmien varhaista hoitoa. Esteellisyyksien väheneminen ja prosessien sujuvoituminen tarkoittavat, että apua saa nopeammin oikeasta paikasta ja resurssit säästyvät. Näissä vaikeissa elämäntilanteissa saatu nopea ja selkeä taloustaitojen tuki ehkäisee kriisiytymistä, syrjäytymistä ja turvattomuutta.

Kolmanneksi selkiytyvien ohjaus- ja valvontarakenteiden arvioidaan myös parantavan palvelujen laatua koko maassa. Kansalaiselle tämä näkyy tasalaatuisempina ja luotettavampina oikeus- ja neuvontapalveluina.

Arvoisa puhemies! Kyseessä ei ole suuri rakenteellinen mullistus, mutta sen vaikutukset ovat aidosti merkityksellisiä. Selkeämpi vastuunjako, sujuvammat palvelut ja niiden kautta turvallisempi arki ovat todellakin tavoittelemisen arvoisia asioita. Tämä uudistus on hyvä askel kohti eheämpää ja paremmin toimivaa oikeusjärjestelmää. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Karlsson, olkaa hyvä.

15.05 Anette Karlsson sd: Kiitos, arvoisa puhemies, ärade talman! Käsitlemme hallituksen esitystä, jossa rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelujen järjestämisvastuu siirretään sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle eli käytännössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta Oikeuspalveluvirastolle. Samalla Oikeuspalveluviraston organisaatiota uudistetaan siten, että talous- ja velkaneuvonta eriytetään oikeusaputoimistoista omiksi talous- ja velkaneuvontatoimistoiksi. Uudistuksen kes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2026 vp

keinen sisältö on hallinnollinen, ei sovittelun perusluonnetta muuttava. Sovittelu säilyy jatkossakin vapaaehtoisena, maksuttomana ja osapuolten kohtaamiseen perustuvana menettelyinä, jossa korostuvat hyvitys, vastuunkanto ja konfliktin käsittely ilman raskasta oikeusprosessia.

Esityksen tavoite on perusteltu. Sovittelupalvelujen asemaa osana oikeusjärjestelmää selkiytetään ja samalla pyritään vahvistamaan palvelujen valtakunnallista ohjausta, kehittämistä ja yhdenvertaista saatavuutta. Nykytilanteessa alueelliset erot palvelujen saavuttavuudessa ovat todellinen ongelma.

Arvoisa puhemies! On kuitenkin syytä todeta selkeästi, että hallinnonalasiirto ei itsessään ratkaise näitä ongelmia. Sovittelun toimivuus rakentuu käytännön tasolla. Se perustuu paikalliseen yhteistyöhön, toimiviin palveluketjuihin sekä vapaaehtoissovittelijoiden merkittävään rooliin. Näiden edellytysten on säilyttävä ja vahvistuttava muutoksessa.

Keskeinen kysymys on alueellinen yhdenvertaisuus. Esitykseen sisältyvä velvoite turvata palvelujen järjestäminen myös tilanteessa, jossa sopimus pohjainen tuotanto ei toteudu, on tärkeää. Sen toteutuminen ratkaisee pitkälti sen, tasoittuuko palvelujen saatavuus vai ei.

Oikeusturvan näkökulmasta on myönteistä, että vastuusääntelyä täsmennetään ja sovittelutoimintaan osallistuvien asemaa selkeytetään rikosoikeudellisen virkavastuun osalta. Samalla on kuitenkin korostettava, että salassapidon, tietosuojan ja menettelyn vapaaehtoisuuden on toteuduttava käytännössä, ei ainoastaan sääntelytasolla.

Arvoisa puhemies! Valmistelussa esillä ollut sovittelupalvelujen valtiollistaminen olisi voinut vahvistaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja laatua, mutta siihen ei tässä vaiheessa ryhdytty rahoitussyistä. Tämä jättää järjestelmään rakenteellisen kysymyksen, jota on perusteltua arvioida uudelleen tulevaisuudessa. Myös talous- ja velkaneuvonnan eriyttäminen on perusteltua esteellisyysääntelyn ja toiminnan selkeyden kannalta. Uudistuksen onnistuminen riippuu kuitenkin siitä, kykeneekö uusi rakenne turvaamaan sujuvan palveluohjauksen ja oikea-aikaisen avun.

Arvoisa puhemies! Kokonaisuutena esitys on kannatettava, mutta sen onnistuminen riippuu toimeenpanosta. Keskeistä on varmistaa, että sovittelun matalan kynnyksen luonne, inhimillisyys ja alueellinen saavutettavuus eivät heikkene muutoksen seurauksena. Lopulta kyse on oikeusjärjestelmän uskottavuudesta ihmisten arjessa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

15.09 **Lauri Lyly sd:** Arvoisa puhemies! Vaikka tässä on käytännössä teknisestä muutoksesta kysymys — siitä, että siirretään tämä sovittelutoimi STM:stä oikeusministeriön alueelle — niin taustalla on kuitenkin isompikin asia, koska ehkä tämänkin siirron taustalla myöskin se ammatillinen taustaosaaminen näihin liittyviin kysymyksiin on siellä oikeusministeriön hallinnonalalla vähän laajempaa kuin STM:n alalla. Siinä mielessä voi olettaa, että tällä siirrolla myöskin voidaan saada taustatyöhön sitä laatua parannettua ja näitä käsittelyjä tehtyä paremmin.

Sitten mielenkiintoista tässä on ollut se, että on myöskin selvitetty sitä, että kun tämä on siirretty oikeusministeriön hallinnonalalle, niin jos tätä sovittelua valtiollistettaisiin ja nyt määrärahakysymyksen takia sitä ei viedä eteenpäin, niin täällä on kuitenkin aika iso määrä ihmisiä tekemässä tätä sovittelua: 1 200—1 500 ihmistä eri vuosina. Puhutaan aika isos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2026 vp

ta määrästä sovittelijoita tuolla taustalla, ja varmasti erilaisia. Sinänsä uudistus on eteenpäin vietävissä, ja sitä on hyvä viedä eteenpäin.

Täällä on tämä organisaatiomuutos, joka liittyy toiseen osaan tätä lakiesitystä. Esityksen taustalta kaivoin vähän lukuja, että sielläkin puhutaan aika isosta määrästä. Jos katsotaan meillä olleita oikeusavun ja edunvalvontapiirien päämiehiä ja käsiteltyjä asioita, niin vuonna 24 edunvalvonnan päämiehiä oli 45 600, oikeusavussa 40 800 ja talous- ja velkaneuvonnassa käsiteltyjä asioita noin pyöreästi 33 100. Eli me puhutaan aika isosta juttumäärästä, mitä täällä menee. Sitten kun katsotaan henkilöstöä sillä taustalla, niin edunvalvonnassa on 633 henkilötyövuotta, oikeusavussa 411 ja talous- ja velkaneuvonnassa 219. Eli me puhutaan aika isosta osasta tätä julkista hallintoa, joka on tämän lakiesityksen taustalla ja liittyy tähän oikeuskäsittelyyn, kun näitä muutoksia tehdään.

Kaiken kaikkiaan tässä on kyse organisaation selkiyttämisestä. Toivottavasti saadaan parempaa taustalaatua ja sitten näitä sovitteluprosesseja kehitettyä sillä tavalla, että se ratkoo monia näitä erimielisiä kysymyksiä ja sitten tämä organisaatio tulee parempaan paikkaan ja tulee selkeyttä rakenteeseen. Kannatettava esitys. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Niemi, olkaa hyvä.

15.12 **Veijo Niemi ps:** Arvoisa herra puhemies! Esitys on kyllä kannatettava, jos tämä edes yhtään auttaa kansalaisen käsitystä siitä, että siirtämällä tämä oikeus-sanan alle van- kistetaan kärsineen osapuolen mahdollisuutta saada sovittelussa korvauksia.

Täytyy kyllä myöskin sanoa se, että rikosylikonstaapelina — ennen eduskuntaa — kun käsittelemme vaikka varkaus- tai pahoinpitelyrikoksia ja asianomistajakuulustelussa käytiin siihen, että ”sopiiko sinulle, että tätä asiaa hoidetaan sovittelussa?”, niin kyllä valitettavan usein oli vastaus se, että ”en mä kyllä halua nähdä sitä tyyppiä, joka mua löi, kyllä tässä mennään käräjille” taikka ”jos multa varastettiin jotakin, niin en mä halua mitään tällöisiä sovittelua, kyllä tässä täytyy mennä ihan virallista tietä.” Eli tällöinenkin siinä varmaan tulee aika usein eteen. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 200/2025 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.